

Брати Олексій і Семен Лубкіни — відомі таксидермісти

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: <https://orcid.org/0000-0002-0523-133X>

ZAGORODNIUK, I. The Lubkin brothers Oleksii and Semen, the well-known taxidermists. — A brief essay on two famous taxidermists, one of whom (Oleksii Lubkin) was closely associated with the Zoological Museum of St. Vladimir University (later Kyiv University), whereas the other one (Semen Lubkin) was related to the Zoological Museum of the Ukrainian Academy of Sciences (later Zoobin and Institute of Zoology, AS UkrSSR). Their work includes hundreds of mounted and wet specimens of mammals and birds. Both researchers actively collected material in the nature, in particular during zoological expeditions (especially Semen). The specimens made by the Lubkin brothers are considered one of the most perfect zoological specimens.

Біографічні деталі

Зоологічні експозиції та фонди Зоологічного музею Київського університету та Національного науково-природничого музею НАН України містять чимало опудал, скелетів і спиртових зразків хребетних, майстерно виконаних відомими колекціонерами та препараторами братами Семеном і Олексієм Лубкінами. Перший з них був пов'язаний з університетом, другий — з АН. Походять вони з м. Валга Ліфляндської губ. (нині Естонія), де виростили в сім'ї лісового працівника, який і прищепив їм любов до природи.

О. Д. Лубкін пов'язав своє життя з Київським університетом, де працює препаратором з 1900 р.¹ [1901 за: Бабенко & Підоплічко 1963]. Деякий час він працював у Зоологічному музеї ВУАН (ймовірно, у період закриття університету в межах 1921–1936 рр.). Проживав на території університету в казенному домі, разом із Надією Лубкіною, також співробітницею ЗМКУ, де його у 1958–1959 р. провідували наші колеги з ЗМКУ Л. Бондаренко та Ж. Розора (особ. повід.).

Рис. 1. Олексій Лубкін (4.03.1880–18.12.1962). Фото зі статті: Бабенко & Підоплічко 1963), редактоване; кінець 1950-х.

¹ У звіті Київського навчального округу за 1911 р. вказано: «Физико-математический факультет. Чучельник, Алексей Дмитр. Лубкин, двухкл. учил., жал. 300 р., каз. квар., с 97, с 1900.»

Внесок у розвиток теріології

Олексій Лубкін для отримання матеріалів брав участь у різноманітних експедиціях. Відомо, що він як співробітник університету брав участь в експедиціях на Біле море, Соловки, до Кандалакші (1904 р.); згодом, у 1909–1916 рр. неодноразово обслідував долину Дніпра, від гирла Прип'яті до порогів (Бабенко & Підоплічко 1963). Подібна згадка є у М. Шарлеманя в статті «Експедиція Дніпром...» (опис поїздки 1908 р.). У 1936–1941 рр. брав участь в експедиціях до Криму, Чорноморського заповідника, дельти Волги (*ibid.*). Бідною стала пожежа 1943 р., в якій згоріли всі колекції музею. У повоєнні роки брав участь у нових експедиціях, зокрема у 1949–1950 рр. до гирла Дніпра. З усіх експедицій О. Л. приводив величезну кількість опудал і шкурок для експозицій і фондових колекцій обох зоологічних музеїв — КУ та АН. На жаль, більшість опудал, що збереглися, не мають авторських позначок. У відновленому після пожежі ЗМКУ більш ніж половина всіх експонатів (сухих і вологих) виготовлена руками Олексія Дмитровича. Багато з них є шедеврами музейного мистецтва (Бабенко & Підоплічко 1963).

Семен Лубкін (1883 — 24.09.1944) почав шлях колектора і препаратора в Пензі, у В. М. Артоболевського, а вже 1901 р. — в жіночій гімназії в Києві (Бабенко & Підоплічко 1963)¹. Після створення у 1919 р. Зоологічного музею ВУАН працював там і, як і брат, брав участь у багатьох зоологічних експедиціях, де й здобував цінні для музею зоологічні зразки. Однозначні згадки про нього як співробітника музею датовані 1929 та 1935 рр. (зокрема й експедиція 1935 р. до Маріуполя, звідки є його збори ховрахів). Є запис у штатному розкладі Зообіну про посаду з 1.07.1937 — «консерв[атор]. технік». 3.02.1940 перейшов до КДУ. Є також інформація, що у 1940–1941 рр. працював у відділі палеозоології ІЗАН, де займався реставрацією кісток хребетних.

Семен Лубкін все життя працював у академічних установах: Зоологічний музей ВУАН, Акліматизаційний сад ВУАН, Зообін ВУАН, Інститут зоології АН УРСР. Він зробив сотні опудал птахів і ссавців, що увійшли до експозиції й фондів ЗМ ВУАН (нині ННПМ). У колекції ННПМ є його збори ссавців 1908–1938 рр. з різних районів Київщини, Донеччини, Черкащини, Чернігівщини, у т. ч. зразки дрібних ссавців, що зібрані разом із П. Крижовим у Чорнобильському районі (Ладичичі). Є збори із заповідників АН «Конча і Заспа» (квітень 1930 р.) та «Гористе» (січень 1938 р.).

Рис. 2. Семен Лубкін у майстерні ЗМ ВУАН, із черепом носорога, близько 1940 р. (череп найімовірніше зберігся).

¹ Відомості сумнівні: 1901 р. Семену виповнилося 18 років; Артоболевський у 1901 р. тільки закінчив Університет (в Києві) і у 1902–1908 рр. працював у Києві у школі, а згодом у гімназії.

Інші унікальні й важливі особливості

Олексій Лубкін виховав ряд фахівців зоологів-преparatorів, які працюють у наукових установах Києва та інших міст. Серед учнів був і Валентин Бондаренко, знаний таксидерміст і китобій, який прийшов до роботи в ЗМКУ ще коли музей і біофак перебували в школі на Хмельницького, 52 (опудала стояли в коридорі у зашкленних шафах), звідки лише згодом (1951 р.) музей переїхав у відновлені приміщення в Червоному корпусі.

Стосовно Семена Лубкіна відомими є спогади акад. М. Кашенко, який у 1922 р. заклад уже третій Акліматизаційний сад на вул. Мечникова, біля власного будинку. Звільнення перед цим його з КПІ і втрата там саду, розруха й голод, які розігнали всіх співробітників, породжували відчай, проте науковцю допомагав один колишній його співробітник — Семен Лубкін, разом зі своїми двома синами-підлітками (Лисавенко 2010)¹. Відомо, що наступного 1923 р. М. Шарлемань здійснив мандрівку з Києва до Шевченкової могили на човні разом із Ю. Марковським та С. Лубкіним (Василюк 2015). Як спостерігач або колектор цінних матеріалів С. Лубкін згаданий в одному з оглядів фауни 90 (!) разів (Шарлемань & Портенко 1926). Відомі згадки про С. Лубкіна як знаного фотографа, зокрема й фотолітописця експедицій.

Література²

- Бабенко, Л. О., І. Г. Підоплічка. 1963. Дослідники фауни України брати С. Д. і О. Д. Лубкіни. *Матеріали до вивчення фауни України*. Видавництво АН Укр. РСР, Київ, 92–93.
- Василюк, А. В. 2015. Николай Шарлемань (1887–1970): у истоков заповедного дела в Украине. *Астраханский вестник экологического образования*, № 4 (34): 127–146. <https://bit.ly/3zgNrGd>
- Лисавенко, М. А. 2010. Жизнь и деятельность Николая Феофановича Кашенко [страницы монографии]. *Вебсайт: ООО Водоспад*. <https://bit.ly/3mfvpviH>
- Парнікоза, І., Н. Атамась, В. Колінько, В. Борейко. Історія природоохоронних ініціатив та створення природоохоронних об'єктів в Києві. *Вебсайт: Мислене Древо*. <https://bit.ly/3CXWbDn>
- Шарлемань, М., І. Портенко. 1926. Замітки про птахів Волини. *Матеріали до орнітофауни України*. Укр. АН, Київ, 33–63. (Серія: Труды фіз.-мат. відділу; Т. 2, в. 2). <https://bit.ly/3mmdXtV>

ЗАГОРОДНЮК, І. Брати Олексій і Семен Лубкіни — відомі таксидермісти. — Стилий нарис про двох відомих таксидермістів, один з яких (Олексій Лубкін) був тісно пов'язаний із Зоологічним музеєм Університету Св. Володимира (згодом Київського університету), а другий (Семен Лубкін) — Зоологічним музеєм ВУАН (згодом Зообуну та Інституту зоології АН УРСР). Їхня праця — це сотні зразків ссавців і птахів, як опудал, так і тушок (шкірок) та спиртових зразків. Обидва дослідники активно збирали матеріал у природі, зокрема у зоологічних експедиціях (більше таких відомостей про Семена). Зразки, зроблені братами Лубкіними, вважаються одними з найбільш майстерно зроблених.

¹ У жовтні 1928 р. директор заповідника «Конча-Заспа» М. Шарлемань писав в одному зі своїх подань: «Тільки віддана справі людина, яку ми маємо в особі теперішнього лаборанта-доглядача Лубкіна, може жити в заповіднику та боротися з бракон'єрами...».

² У статті використано світліни з публікації Л. Бабенка та І. Підоплічка (1963).